

POPULÁRNĚ
VZDĚLÁVACÍ KNIHOVNA

Vychází nejméně čtyřikrát za rok

Řídí dr. Alfred Fuchs

SVAZEK V.

Dr. ALFRED FUCHS :

**BOŽENSTVÍ
A POLITIKA.**

1925

Tiskem a nákladem

Československé akc. tiskárny v Praze II.,

Spálená ulice číslo 15.

Cena 2'50 Kč

POPULÁRNĚ VZDĚLÁVACÍ KNIHOVNA

Vychází nejméně čtyřikrát za rok. — Řídí dr. Alfred Fuchs.

S V A Z E K V.

D R. A L F R E D F U C H S:

NÁBOŽENSTVÍ A POLITIKA

1 9 2 5

Tiskem a nákladem Československé akciové
tiskárny v Praze II., Spálená ulice číslo 15.

I.

Politika a etika.

O arcibiskupu Antonínu Cyrillu Stojanovi blahé paměti se vypravuje tato anekdota: Když byl ještě poslancem, prosili ho sedláci v jeho rodné vsi, aby jim přece vyložil, co je to ta politika. Na to prý Stojan dal ruku na stůl a požádal jednoho strýčka, aby ho pořádně přes ni uhodil. Strýc se rozpráhl, Stojan utřhl ruku a strýček se uhodil do ruky o stůl. „Tož vidíte, to je ta politika“, doprovodil stručným slovným výkladem Stojan svoje názorné vyučování. Měl-li tak ušlechtilý, ba možno říci tak svatý člověk takový názor na politiku, je možno tím měřit úpadek politického života u nás. Tím větší je Stojanova velikost, uvážíme-li, jak čistou duši si zachoval uprostřed politického víru, jehož nebezpečností a úskali sám tak dobře znal. A přece víme všichni, že politika má býti něčím více, než vzájemným kladením nástrah a lécek. Stojan svou celou činností ukázal, jak ušlechtilý obsah jest možno dáti politické činnosti. O theorii politiky byly napsány celé knihovny. Velmi oblíbená bývá akademická kontroverse o tom, je-li politika vědou či uměním. Ještě před válkou napsal universitní profesor Jaroslav Kalláb brožurku o tom, že politika je i vědou i uměním.¹⁾ Vědou že jest potud, že předpokládá jistý soubor utříděných poznatků a uměním že jest potud, že závisí na inspiraci, na šťastném vnuknutí, na intuici, co jest nutno v dané chvíli udělat, neboť dobrému politickému nápadu že nenaučí žádná věda. Naproti tomu profesor Weyr ve své nedávné rektorské řeči obracel se proti obojímu pojetí. Praktická politika není podle jeho názoru ani vědou, ani uměním, nýbrž prostě praktická činnost. Kdo spravuje rodný statek moudře a obezřetně, není proto ještě ani vědcem, ani umělcem, nýbrž prostě praktickým mužem. Politika pak také není ničím jiným, než správou velkého rodného statku, hospodařením na národa roli dědičné. Užívání příliš vysokých pojmů o politice prý vede k jejímu přeceňování a náš život že je tak již dost přepolitisován. A vsutku na jedné

straně se káže o vědě a umění a na druhé straně podržuje pravdu. Stojan se svým drastickým příkladem.

Práce tato nechce býti příspěvkem k theoretické politice. Také nechce přispívati k řešení oblíbené akademické otázky o podstatě politiky. Jde o něco jiného: Jde o poměr katolické inteligence ku politice a ku formám dnešního politického stranictví, protože v poslední době stává se tato otázka stále aktuálnější.

Formy dnešního politického života jsou bez odporu hodně zdivočilé. Není tudíž divu, že mezi mládeží jeví se od politiky odklon, že mládež má bystré oči pro stinné stránky politické činnosti a že se před ní uzavírá. To ovšem těžce pociťují političtí vůdcové strany, kteří v mládež doufají. A přece věc nelze vyřídití vzájemnými výčitkami, nýbrž je nutno pohlédnouti na ni zásadně. Není politika na újmu duchovního života? Nebylo by opravdu lépe, kdybychom se koncentrovali na kostel, na mystiku, literaturu, na meditaci? Snad bychom po stránce hmotné ztratili, ale snad bychom získali na vnitřní pevnosti a měli sílu i pro okamžiky politicky sebe obtížnější, neboť není nic tak silného jako myšlenka. Ti, kdož tyto námitky pronášejí, ukazují dále na obecný úpadek parlamentarismu v celé Evropě a tvrdí, že dnešní stranické útvary jsou přežilým dědictvím liberalistické periody a že budoucnost nenáleží stranám, nýbrž akcím, při nichž nezáleží na počtu členů, nýbrž na bojovném elánu. Ukazují, jak italský fascismus přemohl rázem shnilé formy starého čachrářského parlamentarismu italského. Divoké a mělké formy politického života jistě odstrašují ušlechtlejší duše. Ti, kdo bojují, ztrácí ve vřavě boje často smysl pro jemnější nuance. Spisek tento jest věnován problému katolictví a politiky. Každého z nás to stálo jistý duševní boj, než jsme se rozhodli ku politické činnosti, když jsme dávali dříve přednost pouhému literátství. Jaká jest ethická oprávněnost politiky?

Politika jest snaha po úpravě poměrů ve státě podle určitého programu. Zdálo by se, že to jest věcí několika jednotlivců, kteří jsou v čele státu, nikoli věcí občanů, kteří mohou býti na politice účastni jenom nepřímou. Což nenapsal nedávno velký francouzský romanopisec slova „o sebeklamu hlasovacího lístku“? A přece tomu není tak. Jde o nejzákladnější otázku sociologickou, kterou si kladli již nejstarší filosofové: Jak jest to možno, že vždy a za všech okolností byla většina ovládána menšinou? Jak jest to možno, že sta vojáků se dá ovládati jediným důstojníkem, jak jest to možno, že dav, který jest přece tisíckrát silnější, než jeho vůdce, si jím dá vládnouti? Odpověď na tuto otázku dává Simmel ve své „Sociologii“⁽²⁾ asi takto: Rozdíl je v tom, kolik ze své osobnosti kdo do poměru subordinačního vkládá. Jednotlivec není

pouze občanem, je také manželem, úředníkem, sportsmanem, filosofem, řemeslníkem, atd. Do sféry politické spadá pouze nepatrnou částí své bytosti a v této části jest politicky ovládán. Co jest mimo tuto sféru politickou, to jest voľno. Tím se také vysvětlí, proč na příklad mohla umění, vědy i řemesla zkvétat za dob politického útlaku, jako tomu bylo v době renesančních republik italských, nebo na dvorech malých knížat německých za klasické doby německé poesie. Politická sféra byla těsná, ale jinak byla občanu ponechána poměrná volnost rozvoje. Občan jakožto jednotlivec sahá do okruhu politické sféry jenom malou částí své bytosti. Vládce, politik do toho poměru však vkládá svoji celou bytost. Nezasahuje do okruhu politického jenom nepatrnou částí své bytosti. Neponechává větší část svému soukromí, nýbrž vkládá do poměru celou svou osobnost a to jest tajemství jeho politického úspěchu. Protože jsme pak ovládáni vždy v tom, co zanedbáme, jest samozřejmo, že zanedbáváme-li sféru politickou, budeme ovládáni ve sféře politické. Jestliže pak touto nedbalostí budou ohroženy vážně statky duchovní a duševní, pak pouhá culpa levis může se proměnit na culpa lata a abstinence od politiky může se státi hříchem ze zanedbání. Právě inteligentní člověk snadno zanedbá tuto sféru politickou, neboť časnými a dočasnými cíli politickými se zaměstnává jenom nepatrná část jeho bytosti. Jde tu o logické kroužky, jež se protínají, ale nekryjí se. Politická abstinence inteligentů, spočívající na falešném esthetismu a mysticismu byla by dvojnásob nesprávná v době demokracie, neboť tato abstinence by znamenala, že budeme nečinně k tomu přihlížeti, jak vítězí kvantita nad kvalitou a nad demokracií demagogie. Vlastní úlohou intelligence pak jest, aby tomu bylo zabráněno.

V knize nedávno vyšlé mimo katolický tábor nalezl jsem duchaplnou formulaci ethických hranic politiky: Je dvojí druh utrpení na světě. Utrpení, jež lze odvrátiti a utrpení neodvratitelné. Utrpení neodvratitelné spočívá v tom, že člověk jakožto relativní bytost pociťuje vždy nesplněnou touhu po nekonečnu a po absolutnu.

„Jsme stíženi kletbou: i v letu nejvyšších roztoužení
tíží země jsme podrobeni, do tmy krve své pohroužení.“
(Otakar Březina.)

Pocit kontrastu mezi nekonečnou láskou kosmickou a konečnou láskou osobní, vyjádřený nesmrtelně tragicky zlomeným Máchovým veršem „Bez konce láska jest, zklamaná láska má“ je utrpením neodvratitelným. Je údělem všech smrtelníků, obývajících toto slzavé údolí. V tom nám nepomůže žádná politika, ani žádná jiná extensivní činnost. Tváří v tvář nekonečnu musí se

každá vnější činnost vždy jeviti prázdňým a marným shonem. „Nepokojné je srdce lidské, pokud nespočine v Tobě“. Bylo by chybou, kdybychom chtěli tuto nejušlechtilější touhu člověku, tento neklid srdce přehlušovati nějakou extensivní činností. Ale kromě tohoto utrpení neodvratitelného, existuje také utrpení, které lze odvracet. Sociální bída může býti mírněna, mohou býti dávány rozumné zákony, říše bolesti může býti umenšována, i když víme, že bolest ze života nikdy nezmizí a že Kříži nelze se vyhnouti. Kterýsi ze sedláků v Holečkových „Našich“ rozeznává mezi kříži, které posílá Bůh a mezi kříži, jež si lidé dělají sami. Ty kříže, jež si lidé dělají sami, mají a mohou býti odstraňovány. Zde jest místo pro činnost extensivní a tudíž také pro politiku. Dvojí omyl byl by možný: zanedbávati duši pro politiku, ale také po tolstojevsku neodporovati zlu čili v praxi nechati mu volnou dráhu. Krásně praví svatý Ignác z Loyoly, že kdyby mu Bůh nabídl okamžitě věčnou blaženost a on věděl o jediné duši, která je na zemi ještě nespasena a že on ji může dovésti ke spáse, že by odmítl i věčnou blaženost, pokud by oné duši nepomohl, neboť vědomí, že onu duši zanedbal, ztrpčilo by mu i nejvyšší blaho nebeské. Na každém poli jest získávati duše: tedy i na poli politickém. I sebe krásnější kontemplaci jest nutno opustiti, žádá-li toho potřeba duší. „Relinquere Deum propter Deum.“ „Opustiti Boha pro Boha“ říkali tomu starší mystikové. Rozumí se, že i v politice musí býti stálým našim heslem: „Ne nám, Pane, ne nám, ale jménu Tvému budiž sláva“. Že politika obsahuje více svodů, než kterýkoli jiný obor lidské činnosti, kdož by to popíral? Ale naše doba vnucuje nám tento obtížný terén a tu nepomůže žádné romantické obracení zraků do minulosti. Jest tolika třeba, abychom vždy našli okamžik ticha k rozjímání, k duchovní četbě, k uchýlení se před Svatostánek. Budeme-li míti v srdci tuto tichou svatyni, pak se nemusíme také báti politického boje.

Jest ovšem samozřejmo, že nemůžeme používati všech method politického boje tak nevybíravě, jako naši odpůrci. Jsme omezeni příkazy křesťanské morálky. Abych věc osvětlil příkladem, chci reprodukovati příběh, který mi vypracoval jeden z našich čelných katolických politiků. Kdesi na Moravě konala se schůze, na níž si občané stěžovali na chování místního učitele, který systematicky uráží náboženské city obyvatelstva. Tu povstal jeden z občanů na schůzi přítomných a dal návrh, jak by se účinně svého škůdce zbavili: Neprodát prý mu ani vajíčko, úplně jej bojkotovati, takže by musil umřít hladu, nebo se odstěhovati pryč. Jak shromáždění bylo rozhořčeno, návrh byl přijat s potleskem. Ale tu povstal přítomný politik, od kterého mám tuto historku a prohlásil: „Přátelé, co zde bylo navrhováno, jest snad

účinné, ale není to křesťanské. K takovým zbraním my nikdy sáhnouti nesmíme, neboť takovými zbraněmi možná že bychom politicky vyhráli, ale kompromitovali bychom svůj světový názor katolický, dali bychom pohoršení a běda tomu, od něhož pohoršení vychází!“ Tento názor byl také přijat a horké hlavy schladly.

Musíme umět dobře rozeznávat mezi politickou stranou a církví. Ale i když politická strana bojuje za věci čistě světské, jako jest dejme tomu sociální pojištění, živnostenská novela, její příslušníci nikdy nesmějí ztráceti věčných cílů s očí a to ovšem musí mítí vliv na metody boje. Nejde jen o to protivníka porazit, nýbrž získati. Socialistický marxismus počítá s massami. Jest to názor založený na historickém materialismu a kolektivismu a jednotlivec pro něho neznamena nic, pokud nesplyvá s massou, jež jediné jest s to, aby byla dějinným činitelem. Ne tak světový názor křesťanský. Křesťanství jest přesvědčeno o nekonečné ceně každé jednotlivé lidské duše, v každé lidské duši jest boží jiskřička. I v politice si toho musíme býti vědomi. Nejde o massu, jde o každého jednotlivce zvlášť a o všechny dohromady. Proto nesmíme nikdy počítati s tím, že ten a onen zůstane nepřitelem církve. Naše politická činnost musí býti rovněž aktem lásky a nikoli nenávisti, kterou se ještě nikdy na světě nic nespravilo.

Katolický ideál zní: státi se světcem. Pod světcem si představuje tento svět exaltovaného mystika, od světa odvráceného. Že jest možno spojovati hlubokou zbožnost s naprostou praktičností a rozumnou přesností, jest poznatek, který uniká obyčejně lidem tohoto světa. Čtème jenom životopisy světců a uvidíme, jak byli praktickými lidmi. Svatá Terezie, největší snad mystická spisovatelka, založila na nejrůznějších koncích světa přes 70 klášterů — v době, kdy nebylo železnic a jiných technických pomůcek dnešní doby. Byli světci, kteří mocně zasahovali do současných dějů politických — v síle své pokory, neboť nic není tak silného, jako pokora, jež myslí jenom na dobrou věc a nikoliv na sebe. Opakuje se tu příběh z evangelia o svatém Petru, který, kráčeje po hladině vodní, začal tonouti teprve, když se začal bát. Nebudeme-li myslit na sebe, nebudeme tonout a půjdeme rovnou za Spasitelem, třeba přes úkladné hlubiny. Politika jest především činnost praktická. Je součástí charity, neboť křesťan nemůže lhostejně přihlížeti ke špatným sociálním poměrům.

Profesor Kalláb³⁾ dospěl nedávno v jednom ze svých článků k velmi šťastné distinkci mezi dvěma pojmy: rozeznává mezi politikou velkou a malou. Velká politika to jest ta, s níž setkáváme se v novinách a na schůzích, politika, jež hlásá vznešené zásady a programy. Politika malá jest pak ona politika, jež pracuje v drobném a zjednává výhody pro straníky. Je-li mezi politikou

velkou a malou kontrast, pak jest to příznak toho, že politický život není zdravý. Ten, kdo hlásá vznešené zásady v politice velké, musí je uplatňovati i v politice malé. Aby byla nalezena správná střední cesta mezi politikou velkou a malou, k tomu jest třeba, aby-chom nemyslili pouze na programy tam, kde se jedná o otázky konkrétní, resp. aby-chom okamžitě našli aplikaci programu na konkrétní otázku. Pěkně praví prof. Kalláb: „Uvažujice a prouce se více o programech, než o skutečnosti, již chceme a máme přetvořovati, jsme bezradni tam, kde dojde ke konkrétní otázce. A musíme-li ji řešiti, nejsme na ni připraveni, řešíme ji ukvapeně a dáváme se pak snadno svést zřeteli úplně nahodilými, kdežto jádro otázky nám uniká. Přihlížeti v politice k reálným podmínkám života, neznamená nedostatek idealismu. Jako není sochařem ten, kdo jen říká, jak by měla vypadati ideální socha, nýbrž ten, kdo v tuhém zápase s hmotou ji vyteše, tak není idealistou, není vůbec politikem ten, kdo jen v myšlenkách konstruuje ideální soužití ve státě a bojí se styku s oněmi lidskými tužbami, přáními, slabostmi a zájmy, z nichž se skládá skutečný náš život.“ — Tato slova jsou velmi dobrou lekcí oněm příslušníkům inteligence, kteří se bojí, aby si v denní politice nepotřísnili svoji bělostnou řízu. Malí politikové, či lépe řečeno malí politikáři nebudou možni, když ti, kdož se zabývají politikou velkou, jim pohlédnou trochu na prsty a vezmou jim jejich práci, dělají-li ji špatně a nepoctivě.

II.

Katolický universalism a politika.

Proti politické straně, jejíž program je založen na podkladě náboženském, často se namítá, že nemůže vyhověti celému národu, že je nutně ve svém programu omezena na určitou úzkou sféru konfesní a tudíž také partikulární, kdežto politika má býti celonárodní, má-li skutečně dostáti úkolu politiky, totiž přetvořiti stát podle určitého programu. Tuto námitku zodpovídá velmi trefným způsobem Karl Dunckmann v revui „Hochland“: Ukazuje, že právě katolicism to jest, který se hodí lépe než kterýkoli jiný světový názor za podklad politického programu, protože skutečný světový názor musí býti opravdu světovým, to jest objímáti celý svět a tu ovšem katolictví jest světovým názorem kat exochen. Dunckmann¹⁾ píše: „Chtěli jsme věděti, jak se spolu snáší světový názor, jenž je vždy rázu osobního s politikou, jež má vždy na očích souvislosti státně-občanské, celonárodní. Došli jsme k názoru, že jest to možno jenom pod tou podmínkou, jde-li o pravý světový názor,

jenž obsahuje celek a z něho pojímá do sebe jednotlivé části. Tím nabýváme dalšího radostného poznatku, že takový pravý světový názor lze naléztí toliko v náboženství křesťanském, kdežto „světové názory“ jež jsou podkladem dejme tomu nacionalismu a socialismu vpravdě jsou toliko názory stranickými. Marxismus na příklad není vůbec názorem světovým, nýbrž názorem určité sociologické skupiny. Metafysická „ideologie“ ovšem, kterou zbudoval jako světový názor v podobě tak zvaného historického materialismu, jest pouhou negací „světovosti“. Rozumí pod světem jen „přírodu“, přesněji prach a dává zahynouti světu s jeho náboženstvím a kulturou. Jednostranný nacionalism se svým zbožňováním národnosti, prohlašováním jí za cosi absolutního nemá naprosto nic společného s pravým světovým názorem. A tak vidíme, že motiv světového názoru u všech stran ustupuje do pozadí — vyjímaje centrum, jež klade do popředí křesťanský světový názor. Zde stojí skutečně před námi celý svět, svět lidský především, jak teprve svět vlasti a konečně malé, ale silné okruhy života rodinného. Jenom s křesťanského stanoviska je možná politika, jež vychází z celku k částem nebo od části k celku.“ — Potud německý spisovatel. Jisto jest, že jen světový názor, jenž má skutečně světové aspirace, je schopen vskutku velkých linií i v politice.

Strana politická hájí časné a dočasné zájmy, ale vždy v rámci světového názoru katolického. Jsou jisté hranice, kde přestává kompetence politiků a začíná kompetence církevních vrchností, začíná obor víry a mravů. Na příklad: Otázka definitivní úpravy poměru mezi církví a státem obsahuje v sobě otázky obojího druhu. Církev ve Francii dala se sebou jednati o formách rozluky tak dlouho prostřednictvím politiků a diplomatů, pokud stát nesáhl na její nejzákladnější organizaci, která jest jí vlastní iure divino, právem Božím. Tam, kde začíná ius divinum, tam ovšem končí každé politické jednání. Církev ve Francii raději přišla o miliony svého jmění, než aby byla na této půdě přistoupila na kompromisy.

A nemusí to býti vždy otázka víry a mravů, může to býti někdy otázka, jež tanguje i jen jurisdikci církevních vrchností, kde přestává kompetence politické strany. Proto jest třeba, aby katolický politik měl i určité znalosti bohoslovné, aby dovedl tuto hranici své kompetence vycítiti a poznati. Již v době bojů německého centra byla hojně diskutována otázka tak zvané konfesní či nekonfesní strany. Dnes, po zkušenostech s německým kulturním bojem, po zkušenostech italských integralistů, popolárů i filofascistických katolíků lze říci — a bylo to potvrzeno s místa autoritativního, nemá žádná politická strana práva mluvití za církev, ba nynější

Svatý Otec zakázal určité politické skupině dávat si název „katolická“, neboť za instituci, jež nese název katolická, má právo mluvit pouze papež a biskupové. Proto i lidová strana učinila dobře a jednala zcela v intencích nejvyšší hlavy církve, když škrtla ze svého titulu název „katolická“ (na příklad na rozdíl od bývalé katolicko-národní). Ne proto snad, aby svůj katolický charakter zapírala, ale proto, aby v jejích světských bojích nebyla angažována Církev, jež má úkoly mnohem vyšší a světější, než politická strana. Neváháme říci, že politická strana jest za dnešních okolností nutné zlo, ale zdůrazňujeme při tom přívlastek nutné. Kdyby byla doba tak klidná, že by nebylo třeba pouštět se do strašného víru politických zápasů, nikdo by nebyl raději než katolíci, kteří si dobře přečetli krásný hymnus na samotu a kontemplaci v „Knize o následování Krista“ ctihodného Tomáše Kempenického, který cituje známý výrok Senecův: „Quotienscunq̃ inter homines fui, minor semper redii.“ „Kdykoli jsem byl mezi lidmi, vždy jsem se navrátil menší.“ Myslím, že není jediného politika, který duchovně žije, aby si byl tuto větu neopakoval téměř po každé schůzi, po každém zasedání. Politická strana jest prostředkem a není samoučelem. Z toho plyne naprostý příkaz, že se životem organizačním musí jíti ruku v ruce prohlubování náboženského života. Kdyby naše politické vyhlídky byly sebe příznivější, nic netrvá na světě věčně a často malá náhoda může zvrtnout sebe krásnější úspěchy politické. Lze připustiti dokonce, že opravdu dnešní stranictví a parlamentarismus prožívá formy tak úpadkové, že není vyloučeno, že mohou býti později nahrazeny útvary jinými. Proto by sebe lepší organizace politická byla pouhým domkem z karet, kdyby za ní nestáli opravdu praktičtí katolíci, lidé hluboce věřící. Nezapírejme si: Pokud se týče poměru církve a státu v naší republice, žijeme v právním provisoriu a nikdo, ani politik sebe lépe informovaný není s to, aby řekl, jak se poměry definitivně upraví, neboť počítáme tu s mnoha veličinami neznámými. Jsme optimisty, ale i největší optimista musí býti připraven na všechno. Kdyby bylo nutno vzdáti se všech státních garancí a udělati skok do tmy, kdyby heroism stal se prostě povinností, odkud ho vezmeme, když ne z hlubin náboženského života? Nejsme z těch, kteří si přejí za každou cenu kulturní boj, třídění duchů násilím, kteří pokládají každý kompromis za zradu: politika je umění kompromisů — heroism je vždy něco mimořádného a není denním chlebem. Tak se také dívá na věc církev, jež heroy ctností činí hodny glorioly, na rozdíl od ostatních věřících. Proto jest třeba prohlubovati náboženský život tak, aby neselhal tam, kde politika selhati může. O žádné politické straně nebylo napsáno, že jí brány pekelné nepřemohou, nýbrž

toliko o Jedné Svaté Katolické Apoštolské Církvi: Nesmíme nikdy ztráceti s očí posledního cíle.

Řekli jsme, že politika je uměním kompromisů. Je střední průměrnou linií mezi zájmy všeho občanstva. Kdo nedovede dělati kompromisy, nedovede vládnouti. In dubiis libertas. Svoboda musí býti zachována všude tam, kde jsou pochybnosti. Ale samozřejmě pouze tam. Kompromisy ve věcech absolutní pravdy možné nejsou, neboť pravda je jenom jedna. Je tedy pro katolíky přípustný koaliční princip? I o tom bylo pochybováno. Bylo řečeno s jistě strany, že není společenství mezi Kristem a Belíálem. Pokud je pro katolíky přípustna koalice se socialisty, o tom promluvil nedávno nynější Svatý Otec, o čemž pojednáme níže. Zde chceme pouze upozorniti, že není sice společenství mezi Kristem a Belíálem, ale že socialism není sám o sobě Belíálem, nýbrž že může se za určitých okolností ovšem státi účinným Belíálovým nástrojem. Kdyby byla volba mezi Kristem a Belíálem tak primitivní a jednoduchá, kdyby na jedné straně bylo samé dobro a na druhé straně bylo samé zlo, bylo by spasení velmi snadné. Svět je však takový, že dobro a zlo je v něm promícháno. Nedávno upozornil jeden ze soudobých spisovatelů na středověké rytinky, na kterých je znázorněn Kristus a ďábel, jak spolu hrají šach o lidské duše. V této naivní symbolice je něco správného potud, že po každé šachové partii se figurky vyměňují, takže jednou na téže figurce spočine prst Boží a po druhé prst ďáblův. Kdo stojí, hleď, aby nepadl. Ještě této chvíle plníme radostně Boží úkoly, ale můžeme přijíti sebe menší pokušení a stáváme se figurkou na druhé straně šachovnice. A tak je to i se socialismem. Socialismus není Belál. Může býti nástrojem Belíálovým. Jest jím obyčejně, pokud zdůrazňuje příliš, že jeho království jest z tohoto světa, pokud trvá na svém materialismu, pokud jest nepřitelem Boha a Církve. Ale socialistické ideje v mnohé příčině jdou také v dobrých stopách křesťanské lásky k bližnímu. Co udělal socialismus pro chudé lidi, z toho se musí radovati každý křesťan. Ten problém správné synthesy křesťanství a socialismu je krásně vyjádřen v encyklice „Rerum novarum“ a překrásného symbolického výrazu se mu dostalo v závěrečné kapitole „Zázraků Antikristových“ Selmy Lagerlöfové. Naším úkolem jest, aby socialism, pokud možno, se nástrojem Belíálovým nestal. To znamená za určitých okolností spolupráci v těch úkolech, které podle svého křesťanského názoru můžeme nejen akceptovati, ale na nichž spolupracovati pokládáme přímo za svou povinnost. Stačí uvěti na př. sociální pojištění. Antithesa Kristus a Belíál je ovšem snano pochopitelná, ale v politice a v životě vůbec černá a bělá nesojí tak ostře proti sobě.

Abstinence od politiky není proto dávno ještě zárukou duchovního života. Instrukce církevní, jež k tomu byly povolány, nepěstovaly nikterak této abstinence, jak svědčí celé dějiny papežství. Člověk podléhá Bohu všude; tedy i na poli politickém musí Církev hájit svých práv. Učení církevní je objektivní. Neskrývá se toliko v subjektu. Nejde pouze o osobní zážitky, nálady, soukromé vise, nýbrž jde o to učiniti všecko lidstvo účastným spásy. Tímto objektivismem se liší církev katolická právě od protestantismu a filosofického subjektivismu. Není nikterak náhoda, že to byli protestantští bohoslovci nebo myslitelé a panovníci, vyšší z protestantismu (Friedrich II.), kteří stali se tvůrci moderního militarismu a pruského zbožňování státu. Omezí-li se náboženský život na subjektivní zážitky, pak není třeba si ve vnější činnosti ukádati žádnou rezervu. Známy německý pacifista Ball upozorňuje dobře na tyto souvislosti: Filosofie Kantova svým rozdělením světa na říši rozumu praktického a čistého, nejenom že od tohoto systému nepomohla, nýbrž jej ještě více utvrdila. Lidé se prostě utíkali z mizerie politické do světa čistého rozumu, kde ovšem bylo všecko v pořádku. Tento směr myšlení rozvinul pak Scielling, Fichte a zvláště Hegel. Hegel svou idealisací státu toto dílo vyvrcholil. Německá inteligence se zavrtala do dialektiky, sotkala ze sebe systémy a nechala militarism řádit podle libosti. Z čemu o svobodu bojovati? Jest již uskutečněna. Je uskutečněna v našem nitru, je „intelligibilní“. K těmto důsledkům vede subjektivism náboženský a filosofický. Německo mělo konec konců pro náboženství a filosofii Kanta a pro praktickou politiku — Viéma II. a Ludendorffa. Goethe byl politicky indolentní, Schopenhauer došel k filosofii Nirvány, Nietzsche utonul ve visběnárství a solipsismu.

V Šustově románě „Cizina“, kde tak dobře jest zachyceno ovzduší Říma papežského i královského, vyskytuje se hluboký dialog, v němž kněz monsignore Finsler praví: „Viš dobře, jak jest, když zalije duši touha po věčnosti, jak vše se stává nicotným. Dílo vlastní, dílo předků, vše, co jest dítětem času a hmoty, jak lhostejně to odhazuješ jako pouhé dětské trety. Očistná vlna touhy po spáse duše stává se povodní, v níž tonou stejně nečisté chévy jako mramorové chrámy. A ty vlny se zdvihají neúprosně časod času, slovo Božské je zdvihá znova a znova, a život lidstva by nebyl než věčné potáčení se mezi dlouhými náběhy k většmu blahu na zemi a prudkými přívaly touhy po věčných státech, které dílo to boří, kdyby nebylo bašty Církve, která rozpětiné vlny svádí do těsných, ale hlubokých koryt mnišské odříkavosti a při tom dovoluje životu, aby bohatl a zdobil se i jinými květy, než jsou přísné bílé květy věčnosti.“ — Náš historik tu vidí velmi

dobře, že to, co se tak často církvi katolické vytýká, že někdy spojuje náboženství s diplomacií a politikou, zakládá vlastně její dějinnou velikost. Chrání lidi před ničivou mocí jejich vlastního bludného svědomí. Umožňuje askesi i rytířství, renesanční radost ze života a klidný občanský život. Pro bojovníka i pro mnicha, pro politika i pro poustevníka nalezla svoje formy. Dobrodiní autority spočívá v tom, že chrání lidi před jejich vlastním sebemučivým flagellantstvím a před extrémí individuální morálky i před davovými psychosami hromadných sebeobžalob a negací civilisace. Království církve není sice s tohoto světa, ale jest také na tomto světě. Jeden z novodobých spisovatelů vylíčil nám v románě tragiku problému, jak sloučiti aktivní život a všechny nástrahy a pokušení, všechno diplomatisování a politisování se životem kontemplativním. Katolická církev považuje řešení tohoto tragického problému za jeden ze svých životních úkolů. *Ius divinum* a *ius iurisdictionis* — obojí tyto prvky tvoří podklad nejen jejího právního systému, ale celého názoru na politiku. Bylo by proto naivní se domnívati, že náboženský vývoj by mohl někdy církev katolickou dovésti k tomu, by se vzdala politických aspirací, k jakémusi českobratrství nebo tolstojovství. Theorie o dvou mečích nebyla nikdy církvi opuštěna a nebude. opuštěna, ani kdyby její světskou drzavu stihaly rány sebe těžší. Mystik rázu svatého Františka z Assisi nalezne ovšem v církvi vždy své pole působnosti. Ale jeho učení obdrží formu řehole. Proto také vždy papežové zaujíмали přesné stanovisko k otázkám politickým, jakmile se tyto problémy dotkly oltáře; to vyplývá z katolického názoru na svět. V tom mají vzor i katoličtí politikové.

Mezi naší intelligencí se často diskutovala otázka, jakou methodou postupovati, zda francouzskou nebo německou. Bylo to míněno tak, že německá methoda je methoda politické organisace, kdežto francouzští katolíci že nevytvořili politické strany, nýbrž dávali zájmy Církve zastupovati poslanci rozličných stran politických, podobně jako kdysi katolíci italští dávali hlasy rozličným stranám, správněji poslancům, kteří se zavázali, že nebudou pracovati proti katolictví. Uvádí se příklad států, kde katolíci nevystupují politicky a je často citován výrok kardinála Bournea, který doporučil MacDonalldovu stranu katolíkům. Anglický příklad se pro naše poměry vůbec nehodí, neboť ještě dlouho nebudeme patřit mezi ty státy, které pokládají kulturní boj za přežitek liberalistické periody. A co se týče Francie, máme doklad velmi výluvný a to z doby nedávné, že i tam katolíci počínají opouštět metody dosavadní politické pasivity. Episkopát franc. se svým nejvyšším reprezentantem kardinálem Dubois, arcibiskupem pařížským, opouští metody dosavadní pasivní resistance v politice a hlásá politickou

aktivitu. Dokladem toho je list, který kardinál Dubois napsal generálu Castelleauovi, předsedovi „Fédération général catholique“, v němž se praví: „Chce-li se nebo nechce, nadejde moment, kdy je třeba obrany na témže terénu, odkud přišel útok, a to je terén politický.“

Je třeba protestovati proti špatným zákonům; protest ten je třeba provést formou ukázněnou a správnou, jak se na křesťana sluší, ale musí býti tento protest provázen živým a účinným výsledkem. To lze učiniti za nynějšího stavu věci jen formou parlamentární. Což nemáme toto právo my, francouzští katolíci, jako ostatní občané francouzští? Žda máme choditi kolem zakopané hřivny se sklopenými zraky a rukama nečinně lomíce? Nikoliv, špatně bychom žili! Svoobodná volba naše nechť cestou pořádku, t. j. cestou parlamentární svěří své nezadatelné právo tomu, o kom každý je přesvědčen, že stojí za naší věcí. Ke kroku politicky obhajovati své věci nutí nás naši protivníci, kteří zneužívají své politické moci nad námi. My musíme se obrátiti k této eventualitě, abychom uchovali alespoň část spravedlnosti a svobody, která již dlouho ve Francii je šlapána. A třebaže federace nebude novou politickou stranou (v našem případě katolickou stranou), přece musí z důvodů výše uvedených hájiti program svého aktivním zásahem na zákony, které jsou proti přesvědčení Francouze a katolíka.“

Potud kardinál Dubois, který v intencích nedávného výroku Svátého Otce nechce založit stranu, jež by nesla název „katolická“; katolictví není stranou. Ale je třeba politické formace, jež hájí zájmů církve. Francouzský politický život nevytvořil pevných stranických forem v našem smyslu a proto také „Fédération nationale catholique“ není stranou v technickém smyslu jako u nás, kde systém vázaných kandidátek a zásada poměrného zastoupení vedla k naprosto pevným organizačním útvarům. Tato okolnost nemůže však ničeho změnit na faktu, že francouzští katolíci pod autoritativní záštitou episkopátu počínají se organisovati politicky, napravujíce tak v hodinu dvanáctou chybu, které se svojí politickou pasivitou tak dlouho dopouštěli.

III.

Papežské encykliky a politika.

Existují-li politické strany, u nichž taktické zřetele znamenají více, než politický program, pak to jistě neplatí o stranách, stojících na podkladě katolického náboženství. Jsou vázány určitým světovým názorem, určitou filosofií mravní a právní, ustáleným názorem na stát. Pokud otázky politické se dotýkají otázek věro-

učných a mravních, má katolický politik po ruce neocenitelnou rukojeť v encyklikách papežských, zvláště v projevech novodobých čtyř papežů Lva XIII., Pia X., Benedikta XV. a Pia XI. Mnohé z těchto encyklik jsou státovědeckými a mravně bohoslovnými pojednáními (na př. „Dělnická encyklika“ Lva XIII.), a protože byly vydány, kdykoli toho vyžadovala aktuální potřeba katolického křesťanstva, není téměř jediné otázky politické, kterou by tyto encykliky nezodpovídaly.“) Je-li katolický politik v pochybnostech, zda ve víru denních událostí neztratil pevnou půdu víry pod nohama, zda ještě stále jest jeho základnou katolická státověda, katolická filosofie, katolická mravověda, pak stačí nahlédnouti do encyklik papežů prve jmenovaných, v nichž nalezne precisováno stanovisko velkých těchto novodobých papežů, kteří neopomněli jediné příležitosti, aby ji nepoužili k tomu, aby změřili měřítkem katolického světového názoru běžné jevy politického a vůbec sociálního života. Bylo-li napsáno nedávno i politickým odpůrcem, že úspěch katolické politiky jest v její stabilitě a trpělivosti, pak zajisté značný podíl na této stabilitě mají papežské encykliky. Pokusíme se, ovšem ve formě tak stručné, jak toho rozměr této práce vyžaduje, aplikovati sentence papežských encyklik na současné problémy politické. Uvidíme na příklad, že jsme jednali v naprostém souhlasu se zásadami Svaté Stolice, když jsme uznali republiku a když jsme se ujali práce v díle, jež bylo výsledkem revoluce a když jsme počali spolupracovati i se stranami, jež nestojí na světovém názoru katolickém. Tak na příklad jest v encyklice „Aeterni Patris“ papeže Lva XIII., ze dne 4. srpna 1879 zdůrazněna úzká souvislost mezi filosofií a politikou.

Papež poukazuje k filosofii, k ethice, k učení o společnosti ke státní a právní filosofii, jak jest obsažena ve spisech svatého Tomáše Akvinského, který zvláště zdůrazňuje princip autority ve společnosti a její nadpřirozený původ. Velmi poučná jest v této příčině historie politiky katolického centra, kdy se mnoho diskutovalo o „problému konfesní strany“. Známá jsou z té doby slova kardinála Jacobiniho, který napsal v roce 1877 mnichovskému nunciovi De Pietrovi: „Centru, jakožto politické straně, vždy byla ponechána plná volnost jednání a jakožto politická strana nemůže centrum přímo zastupovati zájmů církve“. Nelze bez pocitu závisti čísti, jak velká jest od těchto dob německá literatura katolická, která se snaží položit pro katolickou politiku právně-filosofický základ. Jsou to jména jako: Ketteler, Windthorst, Mallinckrodt, Reichensperger, Franckenstein, Arnošt Maria Lieber a jeho otec Mořic Lieber, překladatel a stoupenec státní a právní filosofie De Maistrovy, Hertling a jiní autoři, z nichž mnozí napsali základní stati do Görresova „Staatslexikonu“. Tito němečtí autoři dali

theoretický základ křesťanské politiky, kterou dovedli velmi přesně odlišiti jak od hegelianismu, od liberalismu, tak i od názoru sociálně-demokratického, i když často bylo nebezpečnosti, že se na půdě praktické politiky hranice zatemní. Tu právě se osvědčilo *vivum magisterium* církve, zdůrazňované rovněž v encyklice „*Aeterni Patris*“. Pozorná četba encyklik ukazuje, že soubor katolického učení o státě, o otázkách politiky kulturní, sociální a hospodářské, dokonale stačí na politický program. Jest to státní filosofie založená nejen na pravdě zjevené, nýbrž i na dílech svatého Augustina, svatého Tomáše, Suareza, Luga, Moliny atd. Výsledky badání Kettelerova, Hertlingova, Peschova, Hitzeova, Mausbachova, de Maistreova, Görresova, Donoso Cortesova, Vogelsangova, Kralikova tvoří jistě úctyhodnou literaturu, ale papežské encykliky stojí nad ní svojí autoritou i jasnou formulací. Politicky nejdůležitější encykliky jsou tyto: „*Quod apostolici muneris*“ ze dne 28. prosince 1878, v níž zaujímá papež Lev XIII. ponejprv stanovisko k socialismu, encyklika „*Libertas*“ téhož Svatého Otce, vydaná u příležitosti jeho zlatého kněžského výročí, jednající o hranicích svobody, autority a zákona, encyklika „*Arcana divinae sapientiae*“ ze dne 10. února 1880 o manželství a rodině, encyklika „*Diuturnum*“ ze dne 29. června 1881 o státní moci, vydaná u příležitosti zavraždění cara Alexandra II., list biskupům irským z roku 1882 o irské agrární otázce, encyklika „*Exeunte iam anno*“ ze dne 21. prosince 1883 o výchově a školství, encyklika „*Humanum genus*“ ze dne 20. dubna 1884 o svobodných zednářích, encyklika „*Immortale Dei*“ ze dne 19. prosince 1885 o křesťanském pořádku ve státě, encyklika „*Officio Sanctissimo*“ ze dne 22. prosince 1887 o výchově kleru, „*Sapientiae christianae*“ ze dne 10. ledna 1890 o povinnostech občanských, kde doporučuje papež horlivou účast na státních záležitostech. „*Rerum novarum*“ ze dne 15. května 1891 o dělnické otázce a křesťanském solidarismu, „*Inter gravissimas*“ ze dne 16. června 1892, v níž jsou důrazně napomínáni francouzští katolíci, že jsou vázáni na svědomí, aby uznávali stávající státní formu. O tomtéž jedná i encyklika „*Magna animi nostri*“ ze dne 3. května téhož roku, „*Praeclara gratulationis*“ ze dne 20. května 1894 o poměru autority církevní ku politice a o otázkách výchovných, „*Longinqua Oceani*“ ze dne 6. ledna 1895, adresovaná katolíkům americkým, pojednávající o závaznosti politických naučení v encyklikách. Politicky důležité jsou dále dvě encykliky Pia X. a to „*Acerbo nimis*“ ze dne 15. dubna 1905 o náboženské výchově a encyklika „*Veheementer Nos*“ proti rozlukovému zákonu francouzskému. O otázce všeobecného odzbrojení pojednával již v několika svých projevech i papež Lev XIII. i Pius X.

Není možno podrobně rozebíratí obsahu těchto důležitých projevů. Pro nás je nutno věděti, že církev nedává žádné státní formě přednost před druhou, a že zavrhuje násilí. Při převratech jest dáti přednost systému, který zaručuje stabilitu a pořádek. „Co se týče společnosti čistě lidských, jest faktem v dějinách stokrát prokázáným, že čas, tento velký měnitel všeho pozemského působí hluboké změny v politických zřízeních. . Sociální nutnost ospravedlňuje vytváření a existence nových vlád, ať mají formu jakoukoli, neboť vzhledem k předpokladům našich důkazů jsou tyto nové vlády nutny, veřejným pořádkem vyžádány. Veřejný pořádek není možný bez vlády. Z toho plyne, že v podobných situacích se novota nevztahuje k formě politické moci nebo ke způsobu, jakým jest moc přenášena. Nedotýká se v žádném případě pojmu moci samostatné. Moc je i nadále nezměnitelná a hodna úcty.“ („Acta Sanctae Sedis“ XXIV. 519 squ.) Tato slova jsou velmi poučná nejenom pro nás, ale i pro ty, kteří neustále berou v pochybnost republikánství katolíků. Není možno v této stručnosti probrati tak velikou látku. Jisto však jest, že by bylo i u nás svrchovaně třeba, aby byl sebrán podle moderních zřetelů státovědecký obsah papežských projevů, aby tento obsah byl v přednáškách hojně popularisován a aby propracováním těchto myšlenek bylo odstraněno leckteré nedorozumění mezi katolíky samotnými a odstraněny tak trapné kontroverze o tom, či politika je „katoličtější“ a či „méně katolická“.

Nejvíce aktuality mají pro nás přirozeně projevy posledních dvou papežů. Mírové projevy Benedikta XV., zmírnění stanov o návštěvách cizích vládařů, jeho neustálé intervence pro mírovou myšlenku mají spíše význam pro politiku zahraniční a těmito snahám chceme věnovati některou z příštích čísel této knihovničky. Dnes chceme si hlavně povšimnouti projevů nynějšího Svatého Otce Pia XI. Sem náleží především encyklika „Ubi arcano Dei“. V ní ukazuje Svatý Otec na kořen dnešních zlých poměrů. Duch válečný žije dále v celém světě. Následky: sociální zápas třídní, rozervanost politických stran, rozvrat rodinný, dále zabírání budov církevních a úbytek kleru. Příčiny těchto poměrů jsou: vítězství síly hmotné a pohrdání lidskou důstojností, nezřízená touha po pozemských statcích a trojí žádostivost, přehnaný nacionalismus, vyluka Boha ze společnosti a zavedení anarchie, laicisace manželství, rozvrat rodin a laická škola. Prostředky záchrany jsou: proti nenávisti: pokoj Kristův, založený na nadpřirozené důstojnosti lidské, který se nedá srovnati s nezřízenou touhou po pozemských statcích. Proti anarchii: obnova autority. To může učiniti jen Církev. Mezinárodní soud rozhodčí bez Církve jest utopií. V duchu těchto směrnic jsou psány také apoštolské listy

nyňějšího Svatého Otce. Tak na příklad list „Annus fere iam“ ze dne 10. června 1922 obsahující žádost o sbírky v celém světě pro hladovějící Rusko, list ze dne 6. srpna 1922 „I disordini“, adresovaný biskupům italským, žádá, aby působili na uklidnění myslí rozrušených politickými i národnostními spory, list ze dne 2. října 1922 „E noto“, kde doporučuje Pius XI. kněžím italským zdrželivost ve vnitropolitických sporech italských. V témže duchu jsou pronášeny i konsistorní allokuce. Tak zvláště v první z nich ze dne 11. prosince 1922 „Vehementer gratum“ promluvil Svatý Otec o východní otázce a o Rusku a prohlásil svůj program: „Pax Christi in regno Christi“. Podobné myšlenky se opakují i v allokuci „Gratum nobis“, kde rovněž promluveno o současných politických aktualitách. Přímo do otázek politických zasahují pak zvláště diplomatické dopisy nyňějšího Svatého Otce. Sem náleží zejména list ze dne 7. dubna 1922 „Con vivo piacere“, adresovaný biskupu janovskému Mons. Signorimu, aby jej doručil předsedovi janovské konference italskému ministerskému předsedovi Factovi. V něm nabádá papež shromážděné delegáty ke vzájemné důvěře a přátelství. Projev tento našel na janovské konferenci oficiální ohlas. Podobnou tendenci měl i dopis ze dne 29. dubna 1922 „Il vivissimo desiderio“, v němž opět rozvinut je ruský problém. Dopis je adresován kardinálu státnímu sekretáři. Dále bylo zasláno janovské konferenci papežovo memorandum o Rusku a o úpravě tamějších náboženských poměrů. Nemáme v úmyslu vypočítávati všechny projevy politické a diplomatické. Jsou mezi nimi nesčetné intervence ve prospěch pronásledovaných a ohrožených osobností, hladovějících území atd. atd. Velmi značnou pozornost vzbudily však dva příležitostné projevy, které se týkaly bezprostředně problému náboženství a politiky. První z nich byla allokuce ke katolickým studentům universitním, kterou přinesl „Osservatore Romano“ ze dne 10. září. Obsahem allokuce byla chvála italské „Katolické Akce“ („Azione Cattolica“). Svatý Otec upozornil na mylnost názoru, jakoby církevní autorita nebyla oprávněna dávat politické instrukce, pokud se politika týká oltáře. Katolická Akce, která jest obdobná přibližně našim „Radám katolíků“, nemá nikdy dělati politiku pro politiku, politiku pro politický boj a stranictví. Má spíše dáti svým členům solidní přípravu pro politickou práci v budoucnosti „Katolická Akce“ — praví Svatý Otec — „nemá sice sama politiky pěstovati, ale má katolíky poučovati, jak by nejlépe politiky používali, k čemuž jsou povoláni všichni dobří občané a především katolíci, neboť katolické vyznání od nich žádá, aby byli nejlepšími státními občany. Papež upozorňuje na nutnost dobré přípravy vědecké a dává za příklad politiky někdejšího německého centra, v němž i laikové měli slušné theologické biblio-

theyky a kde podobné knihovny nechyběly v kanceláři žádné organisace. A nyní následuje pasus, který vzbudil u nás nejvíce pozornosti, neboť se týkal také spolupráce katolíků se socialisty. Svätý Otec pravil doslova: „U nás jsou bohužel běžnými myšlenky, jež prozrazují podezřelé nedostatky přípravy. Říká se na příklad: aby se při nějakém zlu mohlo spolupůsobiti, že stačí jakýkoli ohled na veřejné blaho. To je ale falešné. Takové spolupůsobení (jež samozřejmě může býti jen materiální) může býti ospravedlněno pouze neodvratnou nutností zabrániti ještě většímu zlu. Poukazuje dále na společný postup katolíků a socialistů v jiných zemích. Nehledě k různosti prostředí a historicky se vytvářevších politických a náboženských poměrů, je něčím zcela jiným, jedná-li se o stranu, stojící u vesla moci, nebo jedná-li se o to, připravit této straně cestu a k moci jí dopomáhati. V tom je podstatný rozdíl. Bolestným jest srdce Otcovu, musí-li přihlížeti, jak jsou dobří katolíci mezi sebou rozštěpeni a jak se navzájem potírají. Proč má býti někdo jménem katolických zájmů zavazován, nebo se za zavázána pokládati, aby pomáhal straně, jež má bezkonfesijnost ve svém programu a která proto také nesmí dbáti katolických zájmů? Rovněž ale také není katolickým, učiniti násilí systémem nebo jím ustavičně hroziti a neustále zaměňovati zájmy obecného blaha se zájmy stranickými. Nebylo by lépe, kdyby si všichni katolíci učinili společnou základnou zásady míru a náboženství, jež vyznávají a jimž musí býti podřízen každý obor životní?“ — Tento pasus týká se především poměrů italských, a jest varovným hlasem italským katolíkům, aby se neangažovali příliš v boji mezi fascisty a socialisty, jež vzplály zvláště vášnivě po zavraždění Matteottiho. Kdybychom tato slova chtěli aplikovati na české poměry, tedy by mohla býti citována ve prospěch dnešní koalici spolupráce katolíků s ostatními stranami. U nás přece neběží o to pomáhati socialistům teprve k moci, nýbrž u nás ji socialisté již fakticky mají a jde opravdu jen o to, aby se zabránilo většímu zlu. Má tedy spolupráce našich katolíků se socialisty všechny náležitosti, které Svätý Otec pokládá za nutné předpoklady pro tuto spolupráci.

Brzo na to dne 20. září přinesl „Osservatore Romano“ allokuci Svätého Otce ke kněžím, pronesenou při slyšení členů kněžského Apoštolátu modlitby. V allokuci vyslovil papež především svoje potěšení, že se nachází mezi spolupracovníky na vinici Páně a to s kněžími, kteří řídí ono veliké dílo, jimž jest Apoštolát modlitby. Apoštolát tento že jest nutnější než všechny ostatní, poněvadž nelze nic konati bez milosti a pomoci Boží. Kdežto pro ostatní prostředky spasení a posvěcení jsou přísliby Boží rozlišeny, modlitbě jest slíbeno vše. Mimo to jest Apoštolát modlitby všem lidem dostupný. Modlití se mohou všichni, jak učil sám Spa-

sitel, který dal lidem modlitbu „Otče náš“. Mysle na své kněze, dal Kristus ještě jiný příkaz, když řekl: „Protož prostě Pána žní, aby vyslal hojně dělníky na vinici svou“. (Mat. 9., 38.) Ale tentýž náš Pán upozornil, že i pouhé přání modlitbu konati může býti modlitbou. Tak stává se srozumitelným smysl věty: „Stále jest se modliti a nikdy neustávati.“ (Luk. 18., 1.)

V dalších větách zdůrazňuje Svátý Otec důležitost tohoto Apoštolátu a praví, že milerád dává požehnání kněžím, kteří si je přišli vyžádati v době exercicií, které jsou důstojnou formou a nevyrovnatelným pramenem duchovního a apoštolského života. Návštěva kněží jest papeži právě tak milá, jako mu byla milá návštěva universitních posluchačů. Papež připomíná svoje slova, která jim v zájmu nesmrtelných duší řekl o směrnicích, kterých mají následovati katolíci, nechť-li plýtvati silami na spory, které nestojí za starost a nemohou je vyvážit. I pro katolické kněze platí to, co bylo řečeno universitním studentům. Papež pravil, že kdyby měl před sebou kněze místo laiků, že by jim řekl totéž, ale s důrazem a s určitostí daleko větší. Kněží především mají vyzývati Nejsvětější Srdce Ježíšovo, aby činili to, co Pán od nich žádá a aby především dbali slávy Boží a spásy duší: toho a ničeho jiného. Činíce toto, činí kněží vše. To je jejich úkolem a posláním. Tato část práce, jež jim připadla osudem, týká se také dobra obecného a hlavně tohoto. Jde-li o dobro individuální, jest si přát, aby v každém individuu dosáhl blahobyť co největšího rozvoje. Jde-li o dobro obecné, jest naprosto nutnou dělbou práce, jinak počne mnoho věcí chyběti celku. Je třeba, aby práce byla rozdělena: finančníkům finance, obchodníkům obchody, průmyslníkům průmysl, rolníkům zemědělství, vojákům obrana vlasti, občanům péče o věci obecné. Tím ovšem není řečeno, že kněží se nesmí o politiku zajímati. Politika znamená zájem obecný.

Čeho vyžaduje sociální charita od kněží, nemohou však plniti, jestliže neplní onu práci, která jim připadá z milosti Boží, jako jejich práce zvláštní, pro slávu Boží a pro spásu duše. Činí-li tak, přispívají způsobem daleko vyšším a mnohem cennějším ku blahu obecnému, sociálnímu a politickému, poněvadž zájmy duší jsou mnohem hlubší a vyšší, jsou základem i korunou všech ostatních, jsou nutnou podmínkou, jediné bezpečnou a nutnou sankcí všeho toho, co jest myslitelné pro veřejné blaho. Nebudou-li toho činiti kněží, nikdo jiný toho činiti nebude. Ostatní mohou konati ostatní věci, a lépe než kněží, poněvadž jsou prosti překážek a to překážek velmi vznešených a svatých, které pro kněze pocházejí právě z jejich vlastního úřadu. Proto lze aplikovati na spory čistě politické a částečně politické, jak přicházejí v běhu světa, či lépe v jeho bouřích slova apoštolova: „Nemo militans pro Deo implicat se nego-

tiis saecularibus“ — „Nikdo, kdo bojuje pro Boha, nezaplétá se do světských záležitostí“. Konečně požádal Svatý Otec kněze, aby to, co jim sdělil, rozšiřovali dále. — Končí pak svou allokucí slovy: „Budíž všechen váš život apoštolátem a modlitbou“. Tyto dvě věci buďtež stálou životní praxí, neboť byly životné povždy a po všechny časy měly nejvyšší důležitost. V nynějších dobách jsou však důležitější než kdy jindy.

Ačkoli smysl těchto papežových projevů jest zajisté naprosto jasný, přece k nim byly činěny v tisku hojné komentáře, jež chtěly zřejmý jejich smysl zatemnit. Fascisté snažili se vykládati tyto projevy jako namířené proti popolárům, mnozí opět snažili se v nich spatřovati zákaz politické činnosti kněží vůbec. Aby těmto výkladům bylo zabráněno, přinesl „Osservatore Romano“ ze dne 5. října autentický výklad, ve kterém se praví, že se nerozumělo prohlášením Svatého Otce a že se dokonce vykládají jako příznivá fascistickým násilnostem. Proti těmto zlovolným výkladům vatikánský orgán prohlašuje opět: 1. Svatá Stolicе je mimo a nad všemi politickými a stranickými boji. 2. Nad těmito spory a mimo ně má se držeti sdružení nepolitické „Azione Cattolica“. Její členové musí se tedy zdržovati všech výstřelků. Jejich oposice proti násilnostem se ovšem bude vždy projevovali, ale nesmí se plésti s oposicí podvratných živlů. Takový jest smysl nedávného prohlášení papežova katolickým studentům. 3. Ještě více mají se držeti mimo nynější politické boje kněží. Proto také nemají spolupracovati v listech jakékoli politické barvy a to jak pro důstojnost svého postavení, tak i proto, aby nebylo ublíženo jejich osobám a jejich věřícím. Takový jest smysl nedávného papežova projevu a okružního listu biskupům. Ale zároveň se tam praví, že kněží mají volnost vykonávati svá občanská práva, což je někdy povinností. Kněží mají také, zvláště nyní, vésti lid, — ovšem k uklidnění a svornosti. Potud „Osservatore Romano“.

Po projevu Svatého Otce následoval ještě cirkulář italských biskupů, jímž se tyto směrnice blíže specifikují. Také oběžník italských biskupů byl v jisté části tisku vykládán tak, jakoby byl býval dán kněžím zákaz jakékoli politické činnosti. V Praze vycházející německá korespondence „Prager Nachrichtendienst“ obrátila se na arcibiskupský sekretariát pražský a bylo jí sděleno, že nejde o zákaz, nýbrž o napomenutí kněžím, aby byli v politické činnosti opatrní a aby neohrožovali zájmů církevních. O zákazu politické činnosti není na arcibiskupství ničeho známo mimo dekret, který se vztahuje na italské kněze řeholní. Potud zpráva pražské německé korespondence, jež se vysloveně dovolává ndp. arcibiskupa Kordače a jež byla na příklad otištěna v „Prager Abendzeitung“. Vzhledem k tomu, že zpráva nebyla dementována, lze ji pokládati za autentickou. Tím je dán současně z nejkompe-

tentnějšího místa výklad, jak rozuměti oběma papežovým allokucím a do jaké míry je lze aplikovati na naše poměry, takže každá další interpretace se stává zbytečnou, ježto promluvila autorita.

Církev ovšem může v některých zemích, kde tendence režimu jsou vysloveně proticírkevní, zakázati kněžím, aby přijímali mandáty, jak tomu bylo ještě do nedávna v Itálii. Obecně však neexistuje žádný církevní předpis, který by určoval politickou činnost kněží. Jest třeba pouze povolení ordináře vlastního a ordináře místa, kde se volba koná: zachovati stavovskou kázeň, jež je naznačena v kodexu a nad níž bdí kongregace koncilu. Jest ovšem pravda, že polští biskupové resignovali na svoje mandáty v zákonodárných korporacích, učinili tak však proto, že nechtěli býti závislí na hlasování a chtěli zdůrazniti princip autority proti principu majority. Nicméně však řada polských kněží a mezi nimi vysocí církevní hodnostáři mandáty podrželi. I pražský arcibiskup dr. Kordač složil svůj mandát v senátě brzo potom, když se stal arcibiskupem, právě tak jako biskup dr. Kmeňko. Arcibiskup Stojan však svůj mandát podržel. Kandidatura biskupů není — podle odpovědi vatikánské komise pro autentický výklad kánonů — Vatikánu nikdy vítána.

Lze tedy říci, že abstinence od politiky by byla přílišným uplatňováním hesel o kontemplaci. Rozumí se však samo sebou, že politika není nikterak vrcholem lidské činnosti, ač v dnešní době je tolik přeceňována. Politikou nedosáhneme nikdy absolutní blaženosti, neboť ráj na zemi nikdy nebude. Nauka o dokonalém stavu na zemi je jeden ze základních omylů socialistických nauk. Na zemi se křížům nevyhneme a kdo kříže nechce nésti dobrovolně, bude nésti kříže nedobrovolně. Země jest slzavé údolí. Štěstí dokonalé můžeme míti teprve po splnění svého životního úkolu. Štěstí pozemské vyplývá z klidu duše a z dobrého svědomí, vyplývá z modlitby a z duchovního života, který nám nemůže žádná vnější činnost nahraditi. Budeme-li však v pořádku se svým nitrem, pak můžeme se směle odvážiti bojovati i ve víru a ve vlnobití světa. Krásně praví svatý František Saleský nedávno papežem doporučený za patrona katolických publicistů: „Právě tak, jako u ostrovů Chelidonských jsou uprostřed moře proudy sladké vody, právě tak mohou i mezi hořkostmi světa a jeho pokušeními pocíťovati lidé sladkosti zbožného života.“ — Musíme si umět utvořiti v srdci tichý kout, tichou svatyni, kde věčné světlo lásky k Bohu nepřestane nikdy hořeti. „Nemo militans pro Deo implicat se negotiis saecularibus“. Zajisté: ale kdo dělá politiku, nemusí se ještě „implicare“, nemusí se do světských záležitostí „zaplésti“. Aby se nezapletl, k tomu má každý katolík, kněz i laik účinný prostředek, který Svatý Otec doporučil: duchovní život a modlitbu.